

AZ ALÁBBI DOKUMENTUM A FAIR TRIALS ÁLTAL KÉSZÍTETT,
„KEY FINDINGS: A MEASURE OF LAST RESORT? THE PRACTICE OF PRE-TRIAL DETENTION DECISION MAKING IN THE
EU” CÍMŰ ANGOL NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓ¹ FORDÍTÁSA.
A FORDÍTÁST A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG ÖNKÉNTESÉ KÉSZÍTETTE.

**A „LEGVÉGSŐ ESETBEN?
AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁSSAL KAPCSOLATOS DÖNTÉSHOZATAL GYAKORLATA AZ EU-BAN”
CÍMŰ JELENTÉS
LEGFONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI**

Az Európai Unióban több mint **120 000 ember** van előzetes letartóztatásban. Ez azt jelenti, hogy a teljes börtönnépesség több mint egyötödét úgy tartják fogva, hogy még nem ítélték el őket semmilyen bűncselekményért.

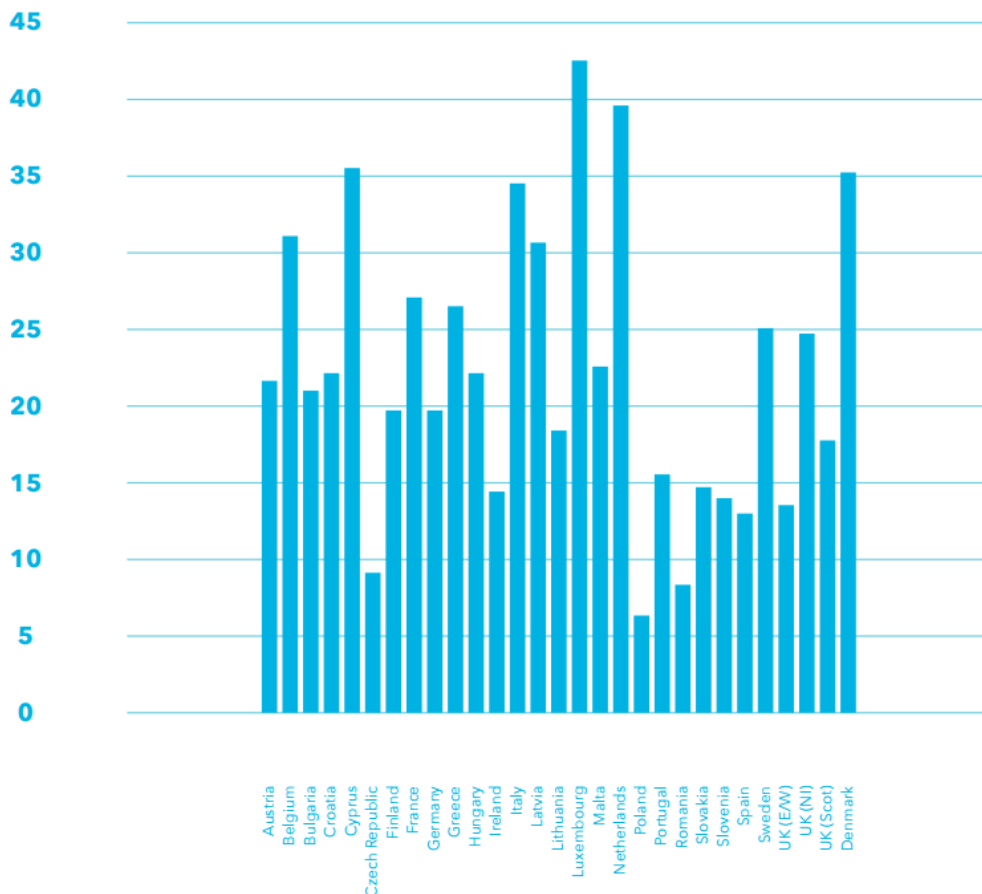
2014 júniusában a Fair Trials egyedülálló empirikus adatgyűjtésbe kezdett arról, hogy a gyakorlatban miként alkalmazzák az előzetes letartóztatás, avagy az előzetes fogva tartás intézményét az EU-n belül. Annak érdekében, hogy reális képet kapjanak a gyakorlatban felmerülő problémákról és ennek megfelelő, célzott nemzeti és regionális megoldási javaslatokat tegyenek, az Európai Bizottság finanszírozásával és számos szervezet és kutató együttműködésével az EU tíz tagállamából elindították „Az előzetes letartóztatás gyakorlata: az alternatív kényszerintézkedések és a bírói döntéshozatal vizsgálata” című projektet.

A projekt keretében elkészült jelentés a **10** részt vevő tagállamra vonatkozó kutatási eredményeket ismerteti, valamint egy olyan regionális szakértői konferencia tapasztalatait, amelyen **50** szakmabeli vett részt az EU **24** tagállamából. Jelen dokumentum a jelentés legfontosabb megállapításait tartalmazza. A teljes jelentés a fairtrials.org weboldalon olvasható.

---

¹ Elérhető: <http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A-Measure-of-Last-Resort-Key-Findings.pdf>. Az összefoglaló alapjául szolgáló teljes jelentés itt olvasható: <http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A-Measure-of-Last-Resort-Full-Version.pdf>.

1. ábra – Az előzetesen letartóztatásban levő fogvatartottak százalékos aránya az EU-ban a teljes börtönnépességhez képest

Mi az előzetes letartóztatás és mikor kellene alkalmazni?

Előzetes letartóztatás végrehajtható rendőrségi fogdán vagy börtönben, a tárgyalást megelőzően és a tárgyalás ideje alatt is. Egyes esetekben a terhelt egészen a jogerős ítélet meghozataláig így tartják fogva.

A terhelt mindaddig ártatlannak tekintendő, míg bűnösnek nem találják (ez az „ártatlanság vélelme”), és a vélelem mindig a szabadlábon védekezés lehetősége mellett szól. Az előzetes letartóztatást csak legvégső esetben és csak indokolt esetben kellene alkalmazni.

Mikor indokolt az előzetes letartóztatás?

Az előzetes letartóztatás jogi feltételei jogrendszerenként eltérőek, de az alábbiak a főbb általános alkalmazási feltételek:

1. fennáll a veszélye, hogy a terhelt nem jelenik meg az eljárási cselekményen;
2. fennáll a veszélye, hogy a terhelt megsemmisíti a bizonyítékot, vagy megfélemlíti a tanúkat;
3. fennáll a veszélye, hogy a terhelt további bűncselekményt követ el;
4. fennáll a közrend megzavarásának veszélye; vagy
5. kivételes esetekben a nyomozás alá vont személy védelmének érdekében.

A kutatók óriási mennyiségű adatot dolgoztak fel a 10 tagállamban. Az alábbiakban összefoglaljuk a kutatási eredményeket.

- 242 tárgyaláson való részvétel
- 544 ügyvéddel készített interjú
- 56 bírói interjú
- 45 ügyészi interjú
- 672 ügyirat áttekintése

Döntéshozatali eljárás – A terheltek nem mindig fértek hozzá megfelelő jogi segítséghez, valamint nem minden esetben volt elégséges hozzáférésük az ügy azon anyagaihoz, amelyek nélkülözhetetlenek a fogva tartás jogszerűségének felülvizsgálatához. Még azokban az országokban is, ahol a hozzáférés mértéke kielégítő volt, a védőknek a legtöbb esetben nem volt elegendő ideje arra, hogy a meghallgatást megelőzően tanulmányozzák az ügyiratokat. Sok védő úgy látta, és ezt a kutatók is megalapozottnak találták, hogy a bírók rendszerint több hitelt adnak a vád érveinek a védelem érveivel szemben. A megkérdezett védők néhány országban úgy vélték, hogy az előzetes letartóztatást jogszerűtlen célból alkalmazzák, például vallomás kikényszerítése érdekében, és egyes bírók elismerték, hogy büntető jelleggel alkalmaztak előzetes letartóztatást.

- Angliában és Walesben az ügyvédek egyharmada arról számolt be, hogy nem mindig van hozzáférésük az ügy irataihoz az első meghallgatás előtt; Írországból kétharmaduk mondta ugyanezt.
- **Az iratokhoz való hozzáférés** – Magyarország bizonyos részein az ügyészség dönti el, hogy mely dokumentumok áttekintése szükséges a védelem számára, ezzel potenciálisan visszatartva kulcsfontosságú iratokat.
- **Fordítás és tolmácsolás** – Görögországban egyik vizsgált iratot sem fordították le, annak ellenére, hogy az előzetesen letartóztatottak 43%-a külföldi állampolgár volt.

2. ábra – Az ügyészség által benyújtott, előzetes letartóztatási kérelmek bírói elrendelésének százalékos arányai a kutatók által gyűjtött mintákban

„Őszintén szólva valószínűleg soha nem találtam magam olyan helyzetben, amikor bármi, amit a védelem felhozott érvként, meggyőzött volna arról, hogy ne alkalmazzak előzetes letartóztatást.”

(Egy lengyel bíró)

A döntések érdeme – Az emberi jogi normák csak korlátozott esetekben teszik lehetővé az előzetes letartóztatás alkalmazását, de a bírák időnként jogellenes indokok alapján rendelik el azt, például kizárólag vagy elsősorban a bűncselekmény jellege vagy szökés olyan kétes indokokra alapozott veszélye alapján, mint az állandó lakóhely hiánya vagy a külföldi állampolgárság. A döntések indokolása gyakran sablonos és hiányzik belőlük az ügyben felmerült egyedi bizonyítékok értékelése. Bizonyos tagállamokban a terheltek egyes csoportjait, például a nőket és külföldieket aránytalan mértékben tartják előzetes letartóztatásban.

- Romániában a vizsgált ügyek **97%-ában** részben a bűncselekmény súlyosságára alapozva rendelték el az előzetes letartóztatást, ami jogellenes.
- Spanyolországban a megkérdezett ügyvédek **64%-a** nyilatkozott úgy, hogy tapasztalta előzetes letartóztatás jogtalan alkalmazását, és ötből három megkérdezett bíró úgy nyilatkozott, hogy alapozta már a bűncselekmény súlyára az előzetes letartóztatás elrendelését.
- Írországban, Olaszországban és Spanyolországban a kutatók megállapították, hogy egyes fogvatartottakat, így az irreguláris migránsokat és az olyan sérülékeny fogvatartottakat, mint a hajléktalanok vagy a szenvedélybetegek, rutinszerűen előzetes letartóztatásba helyeznek olyan helyzetekben is, amikor másokat nem.

Bruno, Olaszország

Emberölési kísérlettel és rablás minősített esetével vádolták. Tizenegy hónapig volt előzetes letartóztatásban (ebből hét hónapot magánzárkában töltött). Felmentették.

„Tizenegy hónap alatt egyszer sem beszéltem a családommal.”

„Mindig megvolt bennem a remény és a várakozás, hogy a döntést megváltoztatják és szabadon engednek. Amíg azonban bent vagy, kétszer-háromszor nehezebb azt elviselni, ha tudod, hogy semmit nem követtél el.”

Felülvizsgálat – Mivel az előzetes letartóztatás kivételes intézkedés, minden államnak biztosítania kell az elrendelt kényszerintézkedések rendszeres felülvizsgálatát, hogy biztosítani lehessen: a fogva tartás továbbra is szükséges. A tapasztalatok szerint azonban nem mindig volt biztosított az érdemi felülvizsgálat. Néhány országban a terheltek és/vagy védőik megjelenése nem biztosított a felülvizsgálat tárgyában tartott üléseken. A legtöbb országban az előzetes letartóztatást elrendelő döntéseket csak ritkán változtatták meg vagy akár csak kérdőjelezték meg komolyan a felülvizsgálat során, és az indoklás ebben a szakaszban általában még sablonosabb és általánosabb volt. Az előzetes letartóztatást olykor a nyomozás érdekeinek védelme érdekében hosszabbították meg olyan esetekben is, amikor a releváns nyomozati cselekményeket már rég elvégezték.

- **Jó gyakorlat** – Írországban a szabadlábra helyezés lehetőségének felülvizsgálata alapos szóbeli eljárás keretében zajlik (amely magában foglalhatja új bizonyítékok bemutatását és a tanúk kihallgatását is).
- Lengyelországban csupán **3%** volt a terheltek által kezdeményezett sikeres felülvizsgálatok aránya.
- Olaszországban az előzetes letartóztatást nem vizsgálják felül automatikusan időről időre; a felülvizsgálat csak a terhelt kérelmére történik meg.

Daniela, Románia

A vád szerint csalást követett el, egy évig és kilenc hónapig volt előzetesben. Felmentették.

„Én sosem vettem részt a meghallgatásokon. Egyedül akkor jelentem meg a bíróságon, amikor az előzetes letartóztatást meghosszabbították. Tőlem soha nem kérdeztek semmit. Soha.”

Alternatív kényszerintézkedések – A kutatók szerint a bírák gyakran vonakodtak alternatív kényszerintézkedéseket alkalmazni. Az elektronikus megfigyelés és a házi őrizet egyre inkább elérhető számos tagállamban, de ezeket ritkán alkalmazzák, részben újszerűségük, részben a bírák azok alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatlansága miatt. A bírák és ügyészek bizalmatlanok az alternatív kényszerintézkedésekkel szemben, és továbbra is hajlamosak ezek helyett az előzetes letartóztatást alkalmazni. Ennek számos oka van: az adatgyűjtés hiánya, a pártfogói szolgálatokhoz és a kockázatfelméréshez való hozzáférés hiánya, a képzések hiánya, valamint az alternatív kényszerintézkedésekbe való befektetés és a kikényszerítésük hiánya. Vannak azonban jó gyakorlatok, amelyeket más országokban is be lehetne vezetni.

- „Voltak olyan esetek, amelyekben az előzetes letartóztatás elrendelése nem volt indokolt és nem is éreztem azt helyesnek, de az alternatív kényszerintézkedések végrehajtását is alaposabban kellene ellenőrizni, mert a terheltek számos esetben megszegik az ezekkel kapcsolatos kötelezettségeiket.” (Egy román bíró)
- Litvániában a kutatók megállapították, hogy az alternatív kényszerintézkedések lehetőségét csak ritkán vetették fel a vizsgált eljárások szereplői.
- **Jó gyakorlat** – Írországból mobiltelefonos ellenőrzést alkalmaznak a fogva tartás innovatív és egyszerű alternatívájaként.

Maciej, Lengyelország

Drogkereskedelemmel vádolják. Három évig és négy hónapig volt előzetes letartóztatásban. Óvadék ellenében szabadlábra helyezték, de még mindig várja az ítéletet.

„Hetente kétszer kell jelentkeznem, hogy tudják, még itt vagyok. Sosem hagytam ki egy alkalmat sem. Természetesen ez jobb nekem, mint az előzetes letartóztatás. Össze sem lehet hasonlítani. Mindenki erről álmodik a börtönben. Ha az eljárásnak folytatódnia kell, akkor folytatódjon ilyen módon.”

További ügyekért lásd a fairtrials.org weboldalt.

Javaslatok

Az előzetes letartóztatás túlzott mértékű alkalmazása uniós szintű probléma, mert aláássa olyan létfontosságú, a kölcsönös elismerés elvén alapuló intézkedések alkalmazását, mint az európai elfogatóparancs. **A Fair Trials úgy véli, hogy regionális intézkedésekre van szükség, egy jogszabály formájában, amely minden tagállamra nézve kötelező érvényű,** és amely kodifikálja az Emberi Jogok Európai Egyezményének létező, de jelenleg az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában „eltemetett” sztenderdjeit.

Ez a jogszabály megszabhatná a szükséges bírósági értékelés lépéseit, beleértve a konkrét bizonyítékokra való hivatkozást, és e lépések rendjét. A kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntés meghozatala előtt mérlegelni kellene, hogy a bíróság által elkerülni kívánt veszély elhárítására az alternatív kényszerintézkedések nem megfelelőek-e. A jogszabálynak emellett meg kellene követelnie a tagállamoktól az előzetes letartóztatás és az alternatív kényszerintézkedések alkalmazásával kapcsolatos átfogóbb adatgyűjtést is.

Az Európai Unió vezető szerepet vállalhat egy, az egész világot érintő kérdésben. Az előzetes letartóztatás alkalmazása mértékének csökkentése elismerten a jó kormányzás egyik alapvető eleme, és az EU-nak most alkalma van olyan szabályokat elfogadni, amelyek az egész világ számára követendő példaként szolgálnak.

- **Alternatív kényszerintézkedések** – A bírának számot kellene adniuk arról a döntéseikben, hogy mérlegelték a releváns alternatív kényszerintézkedések alkalmazásának lehetőségét.
- **A döntéshozatali eljárás jellege** – A bírának egyformán figyelembe kell venni a vád és védelem érveit.
- A bírának indokolt, az eset egyedi körülményeire reflektáló döntéseket kell hozniuk, amelyekben számot kell adniuk arról, hogy mérlegelték az előzetes letartóztatás helyett az alternatív kényszerintézkedések alkalmazásának lehetőségét.
- **Rendszeres felülvizsgálat és meghallgatások** – Az előzetes letartóztatásra vonatkozó döntések felülvizsgálatára automatikusan sor kellene kerülni, és a terhelteknek és a védőknek is jelen kellene lenniük minden felülvizsgálat alkalmával.